

3. Жильсон Э. Бог и философия // Жильсон Э. Избранное: Христианская философия. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. – 704 с.

4. Коханенко О. В. Логика та теологія: проблема взаємозв'язку: дис. ... канд. філос. наук: 09.00.06 / Коханенко Олена Валентинівна; М–во освіти і науки, молоді та спорту України, КНУ імені Тараса Шевченка; наук. кер. Хоменко І. В. – Київ, 2009. – 210 с.

5. Лосский В. Н. Очерк мистического богословия Восточной Церкви. Догматическое богословие / Лосский В. Н. – Сергиев Посад: Свято-Троицкая Сергиева лавра, 1991. – 448 с.

6. Hasker W. Hard Facts and Theological Fatalism // God, Foreknowledge, and Freedom, edited by J. M. Fischer. – Stanford: Stanford University Press, 1989. – 351 p.

7. MacGregor L. Socrates, God, and piety // <http://humanities.byu.tdu>

8. O'Connell R. J. God, Gods and Moral Cosmos in Socrates' Apology // Intern, philos. quart. – Bronx, 1985. – Vol.25, N1. – P.31–50.

9. Sobel J. H. Logic and Theism: Arguments For and Against Beliefs in God. – United Kingdom: Cambridge University Press, 2004. – 652 p.

References

1. Biblija abo Knygy Svjatogo Pys'ma Starogo i Novogo zapovitu. – K.: Vydannja misijnogo tovarystva «Nove zhyttja, kempus krusejd for krajst», 1992. – 1383 s.

2. Bocharov V. A. Bozhestvennye atributy / V. A. Bocharov, T. I. Juraskina. – M.: Izd-vo MGU, 2003. – 176 s.

3. Zhil'son Je. Bog i filosofija // Zhil'son Je. Izbrannoe: Hristianskaja filosofija. – M.: «Rossijskaja politicheskaja jenciklopedija» (ROSSPJE), 2004. – 704 s.

4. Kohanenko O. V. Logika ta teologija: problema vzajemozv'jazku: dys. ... kand. filos. nauk: 09.00.06 / Kohanenko Olena Valentynivna; M–vo osvity i nauky, molodi ta sportu Ukraїny, KNU imeni Tarasa Shevchenka; nauk. ker. Homenko I. V. – Kyїv, 2009. – 210 s.

5. Losskij V. N. Oчерк misticheskogo bogoslovija Vostochnoj Cerkvi. Dogmaticheskoe bogoslovie / Losskij V. N. – Sergiev Posad: Svjato-Troickaja Sergieva lavra, 1991. – 448 s.

6. Hasker W. Hard Facts and Theological Fatalism // God, Foreknowledge, and Freedom, edited by J. M. Fischer. – Stanford: Stanford University Press, 1989. – 351 p.

7. MacGregor L. Socrates, God, and piety // <http://humanities.byu.tdu>

8. O'Connell R. J. God, Gods and Moral Cosmos in Socrates' Apology // Intern, philos. quart. – Bronx, 1985. – Vol.25, N1. – P.31–50.

9. Sobel J. H. Logic and Theism: Arguments For and Against Beliefs in God. – United Kingdom: Cambridge University Press, 2004. – 652 p.

Pavlovskaya O. V., candidate of philosophical sciences, associate professor, associate professor of the philosophy department of the faculty of philosophical education and science, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), olenapavlovska81@gmail.com

The idea of God and the problem of the concept «God» definition: logic and philosophical analyses

The purpose of this article is to show the tendencies of logical-philosophical searches for the definition of the concept of God, based on the thesis of the idea of God the constructive role, and tries of his essence theoretical understanding. Many attempts of the concept of God define were reduced to the two main directions: philosophical and religious concepts. Both directions largely complement each other, by revealing various aspects in the characterization of this concept. But the main difference between these two directions is the admissibility of accepting positions (in religious concepts), that based exclusively on religious belief. This article focuses on the analysis of the theoretical attempts to comprehend the concept of God. These attempts focus on scientific methodology. The concept of God, that has never been left out of attention, in the course of the philosophy historical development, becomes a unique subject of special analysis within the framework of modern logic that in the twentieth century has made a significant step within the self methods development. Special attention that paid to the logical-philosophical constructs of the concept of God was proposed by V. O. Bocharov and J. H. Sobel and also attention was paid to the significance of such models in the perspective of the logical methodology development.

Keywords: the concept of God, the idea of God, philosophical theology, modern logic, logical and philosophical analysis.

* * *

УДК 21:14

Бредун І. В.,
кандидат філософських наук, доцент, доцент
кафедри філософії, Харківський національний
університет будівництва і архітектури
(Україна, Харків), polk@i.ua

ЕСХАТОЛОГІЧНІ ІДЕЇ: СТАРИЙ ЗАПОВІТ

Автор проводить осмислення релігійних ідей есхатологічного змісту у просторі стародавньої свідомості іудеїв. У межах картини світу останніх виявляє смислові виміри ідеї Доли, розробляє авторські інтерпретації. Есхатологічні ідеї розглядаються під кутом зору уявлень та вірувань іудеїв про Долю людини та Долю Всесвіту, суцього буття. Есхатологія розкривається у контексті історичної гілки її проявлення та оформлення. Актуалізується індивідуальний вимір існування есхатології, який розуміється як небесна Доля душі після смерті. В просторі останнього осмислюються смислові навантаження теми роботи.

Ключові слова: душа, есхатологія, ідея, індивідуальна, світогляд, іудеї, історія.

Проблема осмислення історії формування, еволюції та смислових перипетій есхатологічних ідей у вимірах різних релігійних традицій має ключове значення для осмислення феномену есхатології. Реконструкція стародавніх вірувань іудеїв, їх уявлень відкриває можливість відстежити його джерела виникнення та специфіку проявлення і актуалізації. З одного боку, це поширює простір його смислотворення, розуміння релігійними та світськими спільнотами. З іншого боку, культивує інтелектуальну культуру, розширює межі світської та релігійної свідомості, розвиває духовну та індивідуальну культуру мислення (толерантність релігійних спільнот).

Нашою метою виступає виявлення та інтерпретація есхатологічної проблематики в просторі стародавньої свідомості іудеїв, а саме розкриття ідеї Доли крізь призму їх сакральних думок; реконструкція світоглядного (смислового) ядра свідомості іудеїв; виокремлення індивідуальної есхатології та окреслення смислових вимірів актуалізації Всесвітньої есхатології (їх інтерпретація).

Ступінь розробленості проблеми. Есхатологічна проблематика у тому ч іншому вигляді пронизувала всі релігійні та філософські системи людства, сакральні тексти іудеїв, роботи яскравих авторів західноєвропейської парадигми культури, філософів різних часів: Цицерона, Піфагора, Платона, Аристотеля, Прокла, Дж. Бруно, Г. Лейбніца, Ф. Ніцше, А. Шопенгауера та ін.

Ідея Доли: екскурс в історію. Як свідчать історичні джерела надії есхатологічного змісту були особливо розповсюдженими перед початком та під час першого іудейського повстання проти римлян. Їх витоки сягають в часи існування кумранської спільноти (II ст. до н.е. – I ст. н.е.), представники якої вірили в останню битву синів світу з синами темряви. Ці чаяння поступово переросли в есхатологічні, а саме в ідею Страшного Суду у кінці часів. Тема Доли розкривається в уявленнях іудейської релігійної думки. Вона фіксується в контексті індивідуальної Доли людських душ та Всесвіту. Не заперечним фактом у літературі є те, що саме Всесвітня есхатологія отримала більш широкий розвиток в текстах Старого Заповіту, але на нашу думку і тема індивідуальної есхатології достатньо розвинена в сакральних текстах іудеїв. Перейдемо до аналізу та виокремлення смислового навантаження релігійної думки іудеїв з фрагментарним зверненням до християнської традиції (Нового Заповіту).

Ідея Долі людської душі: Старий Заповіт. У просторі останнього смислові акценти робляться на ідеї Долі сушого буття. Тема Долі пов'язана з міркуваннями іудеїв про те, що Бог є володар всіх Доль (живих істот у Всесвіті). У просторі Старого Заповіту формується тема індивідуальної есхатології, яка розкривається через ідею Долі індивідуальних душ представників божественного світу, яку опікає Бог. Він є Владика життя і смерті всіх живих істот. У тексті сказано, що Бог «мертвить і оживляє, Він зводить до Шеолу і наверх виводить» [1 Сам 2:6]. Над пеклом (шеолом) Він є володар [Ам. 9:2]. Доля душі повністю належить Богу. У Повторенні закону написано: «...і Бога немає крім Мене. Побиваю й оживлюю Я і не врятує ніхто від Моєї руки» [Втор. 32:39]. Євреї вірять, що від погляду Бога нікуди неможливо дітись. Він є джерело Долі. Доля нами тлумачиться як життя духовних істот. У книзі псалмів написано: «Куди я від Духа Твого піду, і куди я втечу від Твого лиця?». Світоглядні координати здійснення Долі індивідуальних душ сягають у простори небесного світу та небесних вимірів буття (шеолу). В тексті зазначено: «Якщо я на небо зійду, – то Ти там, або поселюся в шеолі – ось Ти» [Пс. 139:8].

Отже, в релігійну свідомість проникає тема Долі душі, яка знаходиться під тотальним володарюванням Бога. «Хто вийде навпроти Мене – й буде цілий? Що під небом усім – це Моє!» [41:3]. Бог вивільняє життя душі від могили, тобто повертає їй життя [Пс. 103:4]. Під іншим кутом зору сама людина «чіпляється за Бога як за вічність: «А ми не відступимо від Тебе, Ти нас оживиш, і ми будемо Ім'я Твоє кликати!» [Пс. 80:19]. У іншому фрагменті зазначається, що Господь керує також Долями друзів своїх, перешкоджає їх «баченню тлінності», не залишає їх у шеолі [Пс. 16:10]. Ці слова орієнтують на розуміння шляхів душі за гробом, про її мандри у небесних вимірах (у шеолі).

Ідея Долі людської душі, яка підпорядковується Богу пронизує текст Старого Заповіту. Як зазначалось, вона існує у віруваннях про Яхве, який мертвих оживляє. Вона сяє у чуді воскресіння, яке здійснюють пророки Ілля та Єлисей. Ці історії описані у Біблії. Так, Ілля був у домі вдовиці, її дитина занемогла. Ілля кликав до Господа: «...Боже, мій, нехай вернеться душа цієї дитини в неї... і вернулась душа дитини в неї – і вона ожила [1 Цар. 17:17–23]. У іншому фрагменті розкривається чудо воскресіння померлого сина шунаміянки Єлисеєм [2 Цар. 4:23]. Більш того, і після смерті Бог та його обрані впливають на Долю людей. Це також стверджує ідею Його впливу на Долю всіх душ. Так, відома історія про Єлисея, який спочив. Після цього вмер один чоловік, якого могильники відкинули до Єлисеєвого гробу. А коли він туди вправ, то і доторкнулось тіло померлого Єлисеєвих костей. Трапилось чудо воскресіння. Померлий чоловік раптом воскрес, і встав на ноги свої [2 Цар. 13:21]. Отже, Бог повертає душі до життя через своїх обраних. Не має значення коли і з відкля, тобто із шеолу, чи одразу після смерті, але душі повернулись в тіло. І знову ми повертаємось до теми Долі індивідуальної душі (яка рухається по колу Всесвітнього буття). Ідея Долі мислиться як така, що рухається у просторовому відношенні (з гори до низу і знизу до гори). Тут закладена символіка сходження з пекельної безодні

на землю живих [2, с. 174–175]. І, навпаки, у тексті ми знаходимо рядки в яких висвітлюється тема Долі душі після смерті, а саме шляхи її сходження до Бога у Царство Небесне. І сказав Господь: «Нехай прилучиться Аарон до своєї рідні...» [4 М. 20:24]. У іншому фрагменті ми зустрічаємо подібні слова: «І Господь промовляв до Мойсея ...І вми на горі, куди ти вийдеш, і долучися до своєї рідні, як помер був твій брат Аарон на Гор–горі» [5 М. 32:48–50]. Таким чином, Долею обраних душ керує Господь (їх життям та смертю), їх Долями земними та небесними.

Ідея Долі індивідуальних душ у кінці часів безпосередньо стосується теми воскресіння мертвих. Богословська думка стверджує, що біблійна ідея воскресіння протистоїть грецькій ідеї безсмертя. У грецькому світогляді душа людини уявляється як нетлінна за своєю природою. Відразу після смерті вона приєднується до божественного безсмертя. Біблійна свідомість стверджує, що людська особистість повністю приречена на смерть, а душа становиться полонянкою шеолу. Тіло зотліє в могилі. Цей стан теологічна думка усвідомлює як перехідний. З нього людина підніметься живою (пробудиться від сну). З часом, ця ідея стала осередком християнської віри та надії саме з тих часів, коли Ісус воскрес (повернувся до життя). Тема володарювання Богом над Долями світу (його представниками), а також Доля мертвих (їх воскресіння) переходить з іудейських вірувань у християнську традицію. У вченні християн саме Ісус знає про воскресіння мертвих у кінці часів. Він усвідомлював, що повинен покласти початок цієї тайни. Він отримав владу від Бога над життям та смертю. Цю владу Він демонстрував у чудесах воскресіння мертвих. У сцені воскресіння сина вдови Найнської [Лк. 7:11–17]. У фрагменті воскресіння дочки Яіра та ін. [Мр. 5:21–42].

Поступово ідея Долі всіх душ еволюціонує у межах іудейської свідомості. Так, в Псалмах йдеться про воскресіння праведних, а книга Маккавея говорить про воскресіння всіх померлих в Ізраїлі. В свою чергу книга Еноха долучає до ідеї воскресіння все людство.

Іншу гілку наших міркувань складає тема *Всесвітньої есхатології* у її розширених контекстах. Отже, Доля світу починається з відомої історії про його створення, з упорядкування небесного простору. У цьому сенсі логічно стверджувати, якщо є початок життя, то є і його кінець, який «змикається» у Бога. У першій книзі Буття написано: «На початку Бог створив Небо та землю». На першому місці стоїть творення Неба. Сміслові навантаження цієї фрази вказує на те, що небесний вимір, а саме духовний (з його «населенням») був сформованим першим. Наступний етап – це формування Долі земної, земних істот, тобто проявленого Всесвіту. У цьому контексті можна сказати про початок створення фізичних форм. Сім днів творіння – це процес розтягнутий у часі і просторі, тобто етап «закладання» та творення індивідуальних Доль, різних форм життя, а саме земних.

Цікаво, але з перших рядків Біблії виокремлюється ідея «руху по колу», яка «фіксується» у тексті Святого Письма. Відомо, що ця ідея не сумісна з релігійною свідомістю християн. Вона заперечується їх офіційною релігійною думкою. Але звернемось до тексту з метою її обґрунтування: «І сказав Бог: нехай земля вродить

траву, ярину, що насіння вона розсіває, дерево овочево, що за родом своїм плід приносить, що в ньому насіння його на землі» [Бут. 1:11]. Ця тема дедалі продовжується у тексті Писання. Там сказано, що Доля природи підпорядковується Богу, Його волі та Духу, а саме він керує періодичним її воскресінням. Отже, Старий Заповіт поступово розкриває ідею колообігів у всьому навколишньому середовищі. Там записано: «Плодіться й розмножуйтеся, і наповнюйте воду в морях, а птаство нехай розмножується на землі!» [Бут. 1:22:28]. Заповідь Бога орієнтує на розуміння циклічності відновлення життя. Далі стверджується та ж ідея: «...по всі дні землі, сівба та жнива, і холоднеча та спека, і літо й зима, і день та ніч – не припиняєся» [Бут. 8:22]. Із цих слів стає очевидно, що Платон був правий. Є і циклічність, і є тема колообігів сущого буття. Теж стосується і Долі душ, які наповнюють світ. В Святому Письмі іудеїв це зазначається в такий спосіб: «Ховаєш обличчя Своє – то вони перелякані, забираєш їм духа – вмирають вони, та й вертаються до свого пороку. Посилаєш Ти духа Свого – вони творяться, і ти відновляєш обличчя землі [Пс. 104:29–30]. Таким чином, тема колообігу весь час втілюється в ідею оновлення життя на Землі. Адже, рух природи, її періодичне воскресіння закладене в основу буття (Долі світу). Неможливо собі уявити «лінійність» в її існуванні. У цьому ключі писав у свій час Платон. Він би сказав, що все припинилось би, якби не було колообігу речей та дії закону протилежностей. Тоді світ не відновлювався, а наступив би кінець життя всього. Отже, поза закону циклічності неможливо досягнути воскресіння природи, оновлення всіх форм життя у світі, їх Долю і т. ін. Циклічність ми спостерігаємо повсюди. Про неї нам сповіщає реальність земного світу (навколишнього середовища) кожного дня, повсякденна реальність.

Есхатологічну модель світу релігії євреїв складає тема Долі праведних, пророків, тобто обраних Богом (для служіння Йому, а саме Долям світу). Вона окреслюється у темі їх воскресіння, коли вони побачать свого Спасителя. Він прийде і візьме їх справу у свої руки. «Справедливий, Мій отрок, оправдає пізнанням Своїм багатьох, і їхні гріхи понесе» [Іс. 53:11].

Отже, у Старому Заповіті актуалізується вимір Долі святих, праведних, пророків, тобто обраних душ. Так, у богословському тлумаченні воскресіння Месії прописується так. Він зійшов до Отця, знаходиться з Ним. Він мислиться як «первісток із мертвих», який першим увійшов у «новий світ» [Іс. 65:17]. Месія стає творцем спасіння. Творить новий народ святий і веде всіх за собою.

У цьому фрагменті про «новий народ» ми вбачаємо натяк, що йдеться про досконалі душі, які були у земному житті праведними, або пророками, тобто обраними. Їх Доля веде до Бога через шлях на який вказує Творець Доль. Ця ідея нам зустрічається у словах про суд божий: «Я вістря Свого меча нагострю, і рука Моя схопиться суду, тоді відімщу Я своїм ворогам і Своїм ненависникам Я відплачу... Мій меч поїдатиме м'ясо» [5 М. 32:41–43]. Бог відімстить своїм ворогам за кров всіх своїх рабів. Тут треба звернути увагу, що етимологія слова «раб» має кілька тлумачень, історію свого походження та еволюції. Його контексти сягали у терміни «людина», «дитина» та ін.. Так, Фасмер писав,

що одним з перших значень слова «раб» відносилось до людини, яка виконувала важку роботу у домі [3, с. 453]. Отже, в перекладі «раб» – це людина, а раби, тобто люди і є народ. Відразу згадаємо і про значення імені Мойсей. Слово Мойсей (Мозес) – це єгипетське ім'я, яке виходить від єгипетського слова «mose», яке означало «дитина» [4, с. 4]. В свою чергу останнє іноді тлумачилось як «людина». Термін «людина» в індоєвропейській мові мало два значення. Перша його частина *kel* – означало «челядь» (раб), прислугу, а друга *vēk* (від лит. *vaikas*) – «дитя» [4, с. 4]. Виходячи з цих контекстів ми можемо тлумачити вираз Бога про помсту за «кров всіх Своїх рабів» як помсту за людей, своїх дітей, тобто досконалих душ. Можливо взагалі припустити, що ідея обраного народу контекстуальна ширша. Вона відноситься саме до окресленого нами смислового навантаження, а не виключно до народу Ізраїлю. Під таким кутом зору ідея обраного народу може тлумачитися як Доля всіх святих та праведних землі, які і є істинним народом божим, який прямує до Спасіння. Можливо і мова йде про спасіння саме його у кінці часів «...і викупить землю Своєю, Свій народ» [5 М.: 42–43].

Ідея Месії (його Долі) сяє і у тексті Нового Заповіту. «Синови людському треба багато страждати, і Його віддураються старші, і первосвященники, і книжники, і Він буде вбитий, – але третього дня Він воскресне» [Мр. 8:31]. Воскресіння Христа асоціюється з історією пророка Йони. У такий спосіб християнська свідомість окреслює та вибудовує Долю душі обраних за гробом (її шляхи). «Як Йона перебув у середині китовій три дні і три ночі, так перебуде три дні та три ночі й Син Людський у серці землі» [Мт. 12:40].

Зробимо невелику паузу у своїх міркуваннях та звернемось до історії. Так, в літературі йдеться про те, що індивідуальна есхатологія (у межах одкровення) отримує свій розвиток на етапі макавійської кризи. Це було обумовлено гонінням Антіоха, а також мучеництвом. Під егідою закону відплати вона стає актуальною. Постає питання: якою буде *Доля святих*, які померли за віру? Під таким кутом зору Бог осмислюється не тільки як Творець, але як Той, що воскрешає. У праведників можливо відібрати фізичне життя, але ніхто не має влади над життям душ. Бог обов'язково воскресить, поверне життя святим. Це зміцнює дух людей, дає силу та надію мученикам у їх земних випробуваннях. Отже, Доля святих душ та обраних знаходиться цілком під владою Отця. Таким чином, формується тема індивідуальної есхатології іудеїв. І знову текст Біблії повертає нас до неї. У цьому сенсі згадується Одкровення Даниїла. Він пише: «Багато з тих, хто сплять у поросі земному, прокинуться, одні на життя вічне, другі на вічний сором та на ганьбу» [Дан. 12:2]. Тут треба зазначити, що іудейська думка грішникам воскресіння до життя закриває. У неканонічних текстах написано, що цар Світу воскресить померлих за Його закони для вічного життя. Творець світу знову надасть їм дихання і життя [2 Мак. 7:9; 11; 22]. Воскресіння транслюється дуально. І як духовне оновлення, і як тілесне. «Померлі твої оживуть, воскресне й моє мертве тіло, тому пробудяться ... ви мешканці пороку ... земля викине мертвих» [Іс. 26:19]. У наукових джерелах зазначається, що саме з цих

міркувань починається вчення про воскресіння, яке стає надбанням іудейства. Це вчення сповідується фарисеями. Там ми знаходимо інформацію про те, що деякі теологи його розуміли як фізичне. Інші його тлумачили як духовне. Це фіксується у книзі Еноха. Він окреслює та подає ідею воскресіння як одухотворене. У цьому тексті йде мова про те, що душі померлих вийдуть із пекла, щоб повернутися у життя, вони увійдуть в оновлений всесвіт, приготований Богом для майбутнього світу. Святе Письмо християн успадковує цю тему, тобто віддзеркалює ідею воскресіння у своїй моделі світу. В Євангелії від Св. Матвія написано: «Хіба не читали прореченого вам від Бога, що каже... Я ... Бог... не є Богом мертвих, а живих» [Мт. 22:31–32].

Есхатологія розвивається у розкритті теми Долі земної. А саме, тема Долі сягає у міркування про Долю *іудейського народу*. Там вона розквітає та отримує широке втілення. У текстах Старого Заповіту ми зустрічаємо ідею *Долі народу* божого, яка стосується (це очевидно) ізраїльського народу. Його Доля залежить від Бога, який карає. Падіння Єрусалиму, кінець Іудейського царства та полонення проголосили пророки. Це осмислюється релігійною свідомістю як кара Бога. Ізраїль порівнюють частіше зі смертельно хворим, якого чекає смерть [Іс. 1:5]. У релігійній свідомості іудеїв виникає питання про Долю народу. Якщо він навернеться, то чи поверне Яхве його до життя? В тексті Писання написано: «Ходіть, до Господа повернімося... Через два дні він оживить нас, на третій день на ноги нас поставити і будемо перед ним жити» [Ос. 6:1]. Отже, тема воскресіння закладається в цьому фрагменті. Після цього Яхве оновлює Завіт. Відомо, що пророки Осія, Єремія, Єзекіїль проголосили віру у спасіння Ізраїлю. Це була ще не есхатологія у повному сенсі, а проповідь про кінець нечестя Ізраїлю. Авторство саме есхатології іудеїв приписують автору «Второ-Ісаї». Він перший з пророків створює есхатологію. Йде мова про окреслення часів нової епохи, які здійснюються через описання драматичної історії, а саме через певні історичні події. Це і зруйнування Яхве Вавилону, і спасіння Ізраїлю (полонених). Далі Доля земна пов'язується з поверненням Яхве в Сіон, перетворенням країни аж до образу раю, і, нарешті, поверненням народу до Яхве.

Єдиним шляхом народу є буття с Богом. Пророки говорили, що після випробування полоном Бог воскресить свій народ. У видінні Єзекіїля сказано про долину, що повна кісток (Ізраїлів дім): «Сину людський, чи оживуть оці кістки ... Так говорить Господь Бог до цих кісток: Ось Я введу у вас духа – і ви оживете! І дам на вас жили, і виросте на вас тіло, і простягну на вас шкіру, і дам у вас духа, – і ви оживете!» [Єз. 37:2–6]. Господь оновлює свій народ, оживлює, дає йому нове життя і Долю. «... Я повідчиняю ваші гроби, і поводжу вас із ваших гробів ... І дам Я в вас Свого Духа, – і ви оживете, і вміщу вас на вашій землі...» [Єз.:12–14]. Господь оживлює Єрусалим та мертвих із праху. Йде мова про духовне воскресіння Ізраїлю, як його Долю.

Есхатологічний сценарій розгортання Долі земного світу розкривається через такі події: знищення народів, звільнення Ізраїлю, зібрання всіх вигнанців в Єрусалимі, перетворення країни, встановлення володарювання Бога, або царства Месії, звернення всіх народів. Таким чином Доля останніх (спасіння інших народів) пов'язувалась та

закінчувалась у сакральному центрі іудеїв (Єрусалимі). В Старому Заповіті написано: «І станеться на кінці днів... І підуть численні народи... вийде слово Господнє з Єрусалиму ... І він буде судити між людьми ... народи розсуджувати ... Не підійме меча народ проти народу» [Іс. 2:2–4].

Елементи Всесвітньої есхатології проявляються у роздумах про Долю землі та Космосу (у контексті теми воскресіння). Земля буде поглинута у страшну катастрофу. Яхве потрясе землю і небо, море і сушу. Останній суд буде супроводжуватись космічними катастрофами, які поглинуть світ. У книзі пророка Ісаї написано: «І небесні світила усі позникають, а небо, як звій книжковий, буде звинене, і всі його зорі попадають, як спадає оте виноградове листя, й як спадає з фіговниці плід незрілий» [Іс. 34:4]. В іншому фрагменті розкривається Доля землі: «Здійміть свої очі до неба, і погляньте на землю додолу! Бо небо, як дим, продереться, а земля розпадеться, мов одіж, мешканці ж її, як та воша, погинуть, – спасіння моє буде вічне, а правда моя не зламається!» [Іс. 51:6].

Потім все за допомогою вогню перетвориться у нову землю та нове небо. Яхве створить нову землю та нове небо «і не згадаються речі колишні, і не прийдуть на серце» [Іс. 65:17]. На ній буде панувати правда. Єрусалим буде відновлено: «Я створю Єрусалима на радість... і не почуветься в ньому вже голос плачу й голос зойку... З цього часу не буде вже юного днями й старого, який своїх днів не поповнить...» [Іс. 65:18–19]. Доля як життя Космічного буття руйнується. Це стосується також Долі небесних світил (вище говорилось). Сонце вже не буде людям за світло. Місяць перестане сяяти. «Не зайде вже сонце твоє, і місяць твій вже не сховається, бо буде тобі вічним світлом Господь» [Іс. 60:19–20]. Таким чином, есхатологічний сценарій розгортається в уявленнях про кінцеві Долі земні та Царство Небесне. Останнє розглядається під кутом зору земного мислення. Осередком Долі усвідомлюється Єрусалим як Центр Світу.

Есхатологічна карта християн окреслювала подібні есхатологічні міркування, тобто есхатологічну модель світу. Перші християни марили про Царство Небесне, яке настане на землі. У свідченнях тих часів описуються достаток та багатства на землі, які настануть. Прийде час достатку, який отримають ті, що залишились. Про ці вірування розповідають різні автори (Іринеї, Папій та ін.). Поступово надії народу на покращення Долі згасали, а есхатологічні уявлення терпіли зміни. Царство боже не наставало, а кінець часів було відкладено на невизначений строк. Як свідчить дослідницька думка, з тих пір почалось редагування текстів та християнських положень.

Зробимо акценти на деяких положеннях есхатології християн (її будуть присвячені окремі фрагменти роботи). Цікавий вимір розкриття ідеї Долі ми знаходимо у Святому Письмі. Там йде мова також про воскресіння тіла Христового, яке уподібнюється храму. Ісус говорив: «Я можу зруйнувати храм Божий, – і за три дні збудувати його» [Мт. 26:61].

Цей фрагмент наштовхує на додаткові контексти, які виокремлюються у просторі Святого Письма. А саме йде мова про Долю тіла (його духовних оболонок). У різних місцях Нового Заповіту присутні відомості про те, що

після воскресіння Христос з'являється упродовж багатьох днів «...і сорок день їм з'являвся та про Боже Царство казав» [Дії 1:3]. На протязі цього часу відбуваються зміни у Його тілі. Тут приходиться на думку ідея Долі тілесності, а саме її оболонку. Про них йшла мова у стародавніх текстах Єгипту («Книзі мертвих»). Апостоли свідчили, що бачили Христа та торкались Його. Вони говорили, що їли з ним (це є ознакою фізичного світу). Вони говорили про його тіло, яке було видимим, з одного боку. З іншого боку, в іншому місці «однак це тіло не пригідне до звичайних умов земного життя» [Йо 20:19]. Отже, їх свідчення пронизують протиріччя. Єдиним розумним поясненням цього явища є реанімація єгипетських знань про оболонки людського тіла, які після смерті поступово «розтворюються» (цей процес буде розкрито містами ХХ ст.). На наш погляд, ця сакральна істина зашифрована в текстах Біблії. Завданням дослідників є її перевідкриття. Фраза про те, що ці явища були доступні для кількох обраних підкреслюють їх розуміння феномену сходження (вознесіння). Христос стає тим святим, якого Бог звільняє від тління у пеклі [Дії 2:25–32]. Якщо врахувати, що іудейська свідомість не сприймає Христа за Месію, то цей вираз окреслює Долю Христа за гробом. Отже, у першому випадку йде мова про ідею Долі тіла (його духовних оболонку). У останньому фрагменті Старого Заповіту розкривається духовний вимір, куди підіймається певна душа (Царство Небесне). Християнська богословська свідомість тлумачить фрагменти про воскресіння Христа як чудо (поза ясным поясненням його як певного процесу).

У християн Доля земля (як і у іудеїв) завершується у небесній реальності. Коли здійсниться воскресіння мертвих вибрані увійдуть в нове життя в оновленому Всесвіті. Останній отожднюється з раєм та небесним Єрусалимом. Місто небесне не має потреби у сонці, ні в місяці «...слава бо Божа його освітила ...брами його зачиняться не будуть удень, бо там ночі... І не ввійде до нього ніщо нечисте ...тільки ті, хто записаний у книзі життя Агнця [Об. 21:22].

Таким чином, ідея Долі стає базовим концептом есхатологічної проблематики релігійної картини світу іудеїв. Вона стає «механізмом» її оформлення, який формує ідеологічні підвалини релігійної свідомості останніх. Тема Долі складає засадничі основи вірувань. Вона актуалізується у темах: індивідуальної есхатології (Долі душі за гробом), Долі країни, народу, світу (їх вічного буття), Страшного Суду, воскресіння мертвих. Вона стає атрибутом релігійної свідомості (есхатології іудеїв) та надії людей на вічне життя, тобто безсмертя.

Список використаних джерел

1. Біблія. Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. Из мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Українське біблійне товариство. – К., 1991. – 1255 с.
2. Словник біблійного богослов'я / [за ред. Ксав'є Леон-Дюфура, Жана Люпласі та ін.]. – Львів: Вид-во Отців Василіян «Місіонер», 1996. – 934 с.
3. Этимологический словарь русского языка / Сост. Фасмер Макс. – М.: Прогресс, 1971. – Т. II. – 828 с.
4. Фрейд З. Человек по имени Моисей и монотеистическая религия. – М.: Наука, 1993. – 172 с.

References

1. Bibliya. Knyhy Svyatoho Pys'ma Staroho y Novoho Zapovitu. Iz movy davn'oyevreys'koyi ta hrets'koyi na ukrayins'ku nanovo perekladena. Ukrayins'ke bibliyne tovarystvo. – K., 1991. – 1255 s.

2. Slovyk bibliynoho bohoslav'ya / [za red. Ksav'ye Leon-Dyufura, Zhana Lyuplasi ta in.]. – L'viv: Vyd-vo Ottiv Vasyliyan «Misioner», 1996. – 934 s.

3. Jetimologicheskij slovar' russkogo jazyka / Sost. Fasmer Maks. – M.: Progress, 1971. – Т. II. – 828 s.

4. Frejd Z. Chelovek po imeni Moisej i monoteisticheskaja religija. – M.: Nauka, 1993. – 172 s.

Bredun I. V., PhD, associate professor, Kharkiv National University of Construction and Architecture (Ukraine, Kharkiv), polk@i.ua

Eschatological ideas: the Old Testament

In the article the author carries out the comprehension of religious ideas of eschatological content in the space of the ancient consciousness of the Jews. Within the picture of the world the latter manifests the semantic dimensions of the Fate's ideas, develops author's interpretations. Eschatological ideas are viewed from the perspective of the ideas and beliefs of the Jews about the Fate of man and the destiny of the universe, being being. Eschatology is revealed in the context of the historical branch of its manifestation and design. An individualized dimension of the existence of eschatology, which is understood as the heavenly Fate of the soul after death, is updated. In the space of the last conceptualized semantic load of work threads.

Keywords: soul, eschatology, idea, individual, worldview, Jews, history.

* * *

УДК 261.7

Русин И. И.,
аспирант кафедры культурологии, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), rector@uets.net

ХРИСТОЦЕНТРИЧНОСТЬ СОВРЕМЕННОЙ ПРОТЕСТАНТСКОЙ ТЕОЛОГИИ МИССИИ

Рассматриваются трансформации в понимании миссии протестантским богословием. Процесс формирования миссиологии должен начинаться с формирования миссионерской герменевтики, которая признает Писание как миссионерский феномен и позволяет формировать миссиологию на всем Писании, а не на отдельных текстах. Миссия, несмотря на то, что кажется действием Церкви на самом деле есть атрибут Бога. Божья миссия учреждает Церковь и ее миссию. Поскольку Церковь учреждается Божьей миссией, она в самом своем бытии миссионерская. У Церкви, таким образом, нет иной миссии кроме участия в миссии Отца, Сына и Святого Духа. Виду этого Церковь должна рассматривать мир как целевую среду пребывания и служения. То, что миссия есть Божья миссия демонстрируется еще и тем, что Христос является воплощенной моделью, архетипом миссии Церкви.

Ключевые слова: современная теология, протестантизм, теология миссии, теология диалога, экзегетиология.

(стаття друкується мовою оригіналу)

Интенсивное взаимодействие с другими религиозными культурами привело протестантскую теологию к осознанию необходимости преодоления эклессиоцентричного понимания миссии. Важнейшей тенденцией стал также отказ от понимания миссии как инструмента распространения христианства с Запада на Восток. Поиск образца для гуманного отношения в Иному привел к пониманию необходимости рассматривать служение Христа как матрицу миссионерского служения. Христоцентричность миссии благоприятствовала новому пониманию как современной миссии, так и миссии Христа.

Состояние исследования. На смену парадигм в современной миссионерской теологии обратили внимание Д. Бош, Л. Ньюбигин, К. Райт. Однако, будучи сами активно вовлеченными в создание современной богословия миссии, эти авторы не смогли дать обобщающего объективного анализа радикальных трансформаций.

Целью данной статьи является попытка комплексного анализа христоцентричности современной протестантской миссионерской теологии.